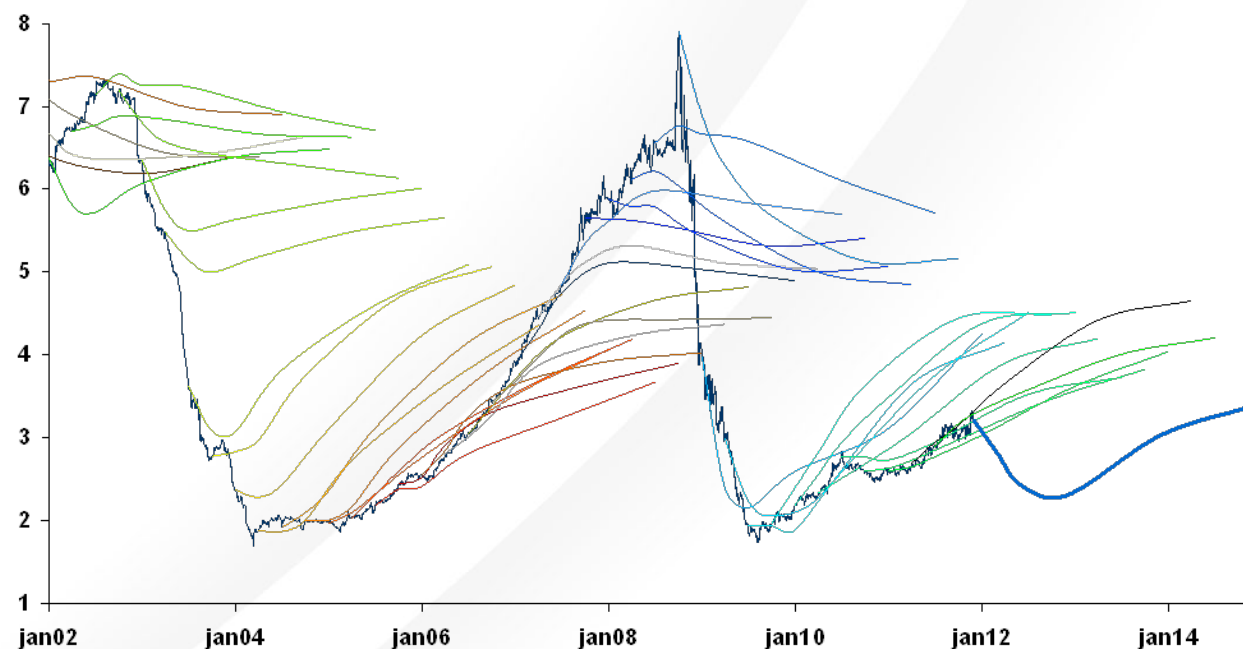

Renter og kommuneøkonomi

Myter og fakta om rentenes virkning

Stein Kittelsen
14. Desember 2011

Innhold

- **Kommunes gjeld, en utfordring?**
 - Sannhet eller myte?
- **Renterisiko i kommuner**
 - Hva skjer hvis.....?
- **Forbedringsforslag til finansreglement**
 - Disse bør revideres regelmessig

Flere årsaker til sterk gjeldsvekst

KS

- ✓ Sterk vekst i realinvesteringene
 - statlige satsinger, rentekompensasjonsordninger
 - økte demografikostnader, ujevnt fordelt, investeringene kommer i forkant
 - mange år med lavt nivå på løpende vedlikehold
- ✓ Økt låneandel på investeringene
 - budsjettundersøkelsen antyder 60 pst for 2011
 - nto driftsresultat har over tid ligget under 3 pst, dvs for lavt til å opprettholde graden av egenfinansiering for selv et normalnivå på investeringene
- ✓ Avdragstiden på lånene er økt, gjelda hoper seg opp
- ✓ Lave renter har gjort gjeld lettere å bære

Departementet og renter

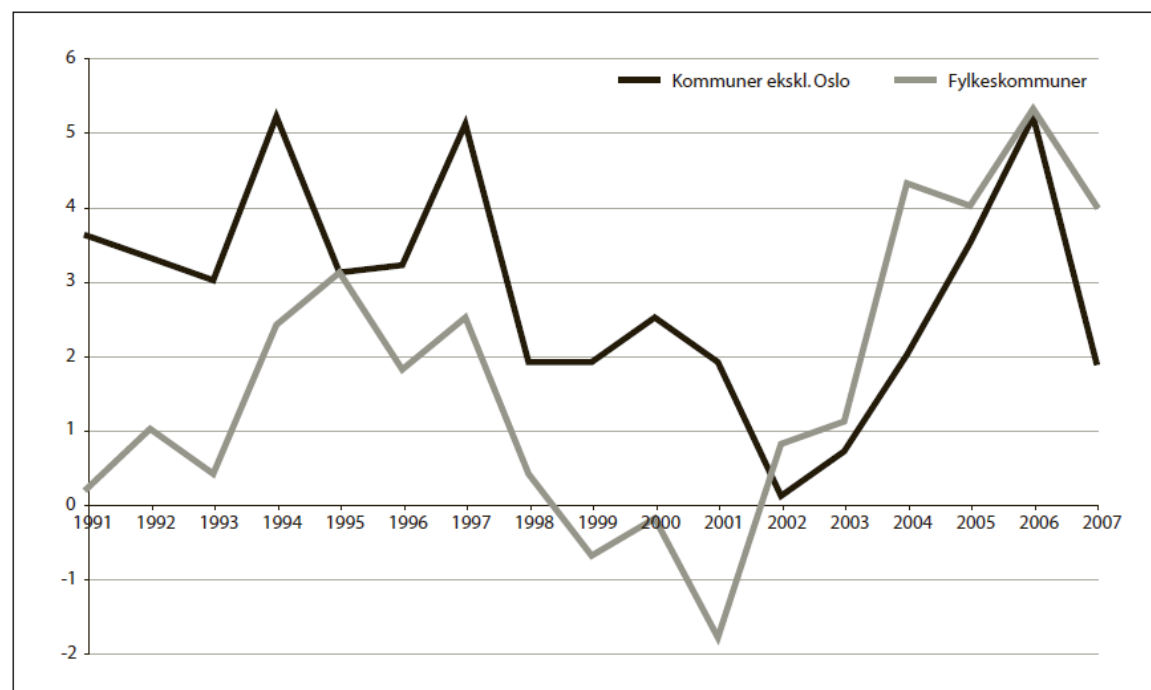
- "Svekkelsen fra 2006 i netto driftsresultat skyldes lav inntektsvekst og økt vekst i sysselsetting og driftsutgifter. I tillegg har den generelle økningen i rentenivået bidratt til å øke netto renteutgifter"

KRD 2008

88

St.prp. nr. 57
Kommuneproposisjonen 2009

2007–2008

Figur 16.2 Netto driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene 1990-2007 i prosent av brutto driftsinntekter.

Renter og gjeld kommuneregnskapet/Kostra

- **Renteutgifter**
 - Art 500 Lånekostnader
 - Art 509 Tap på finansielle instrumenter
- **Renteinntekter**
 - Art 900 Renteinntekter
 - Art 905 Utbytte og eieruttak
 - Art 909 Gevinst finansielle instrumenter
- **Gjeld**
 - Brutto gjeld
 - Netto gjeld
 - Pensjonsgjeld

Renter – virkning på kommunens økonomi

Aktiva

●Omløpsmidler

- Likvide midler
 - Ubrukte lånemidler
- Markedsbaserte plasseringer

●Anleggsmidler

- Utlån
 - Startlån, Etableringslån
 - Ansvarlige lån
- Anleggsmidler selvkostområdene (VAR)
- Utleiebygg (finansiering og avkastning)
- Anlegg med rentekompensasjon

Passiva

●Langsiktig gjeld

- Fratrullet pensjonsgjeld

(Pensjon)

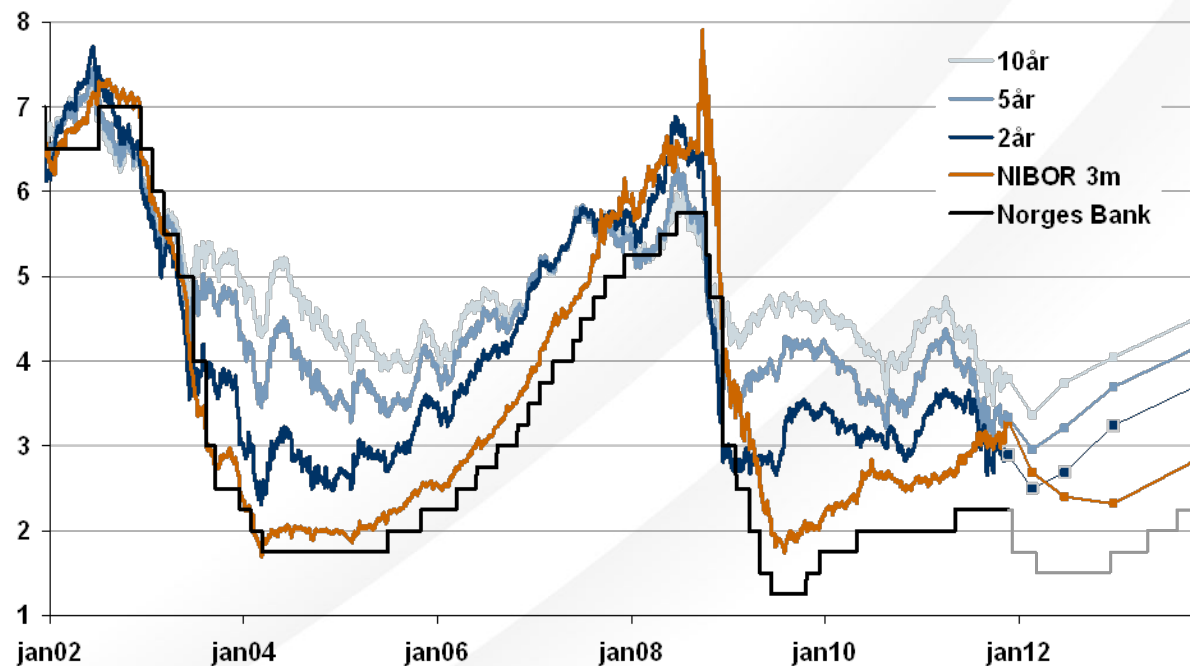
- Avkastning midler i pensjonskasse
- Beregningsforutsetninger for premieavviket

Renter – ulike vilkår på ulike områder

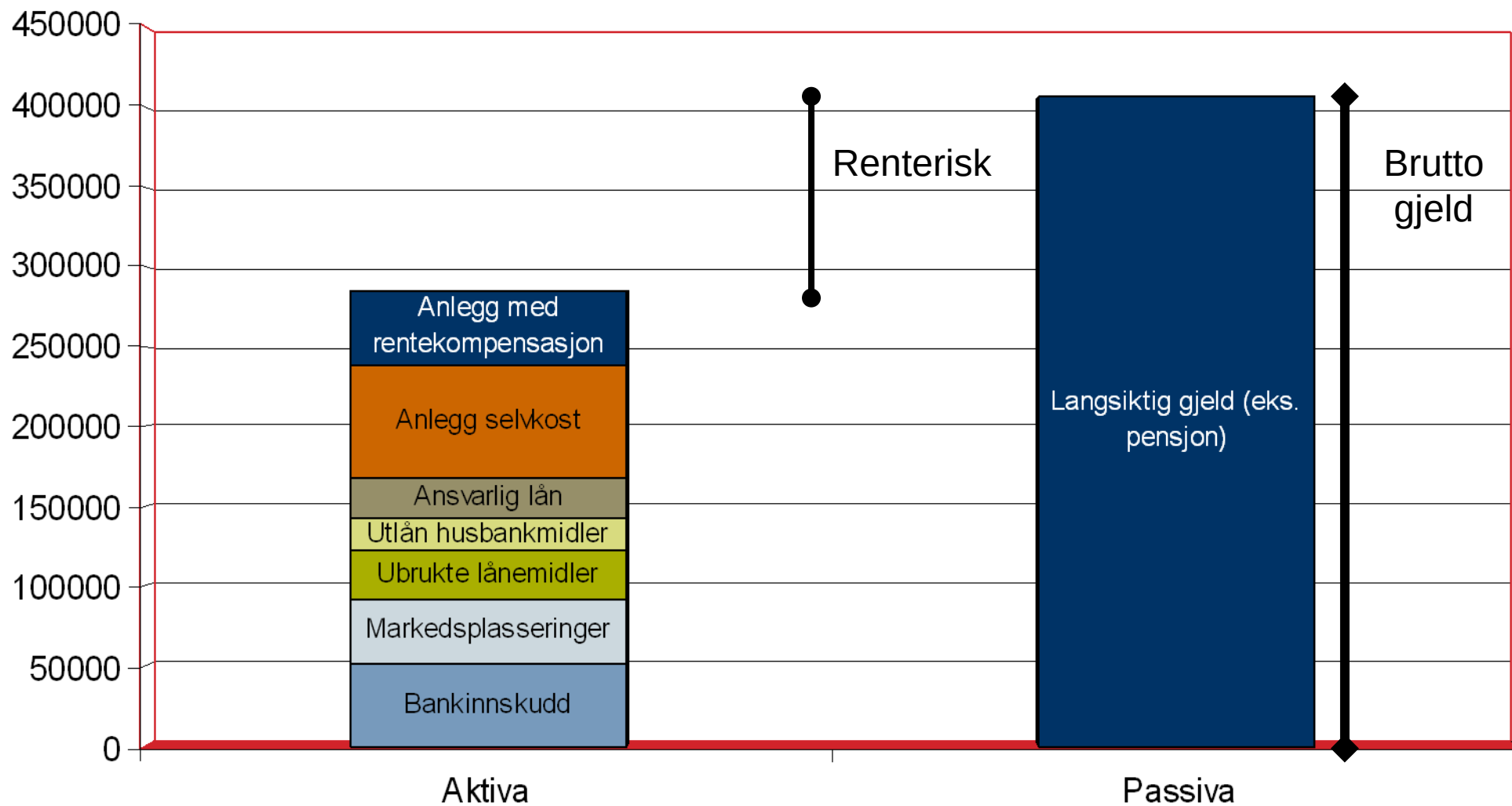
- **Ulike rentevilkår**
 - Pt, Nibor, SWAP, stat
- **Gir ulike utslag i skiftende markeder**
 - Selvkostområdene
 - Husbankfinansiering
- **Hva med forholdet til underliggende selskap**
 - Hvem bærer risikoen og hvordan håndteres den?

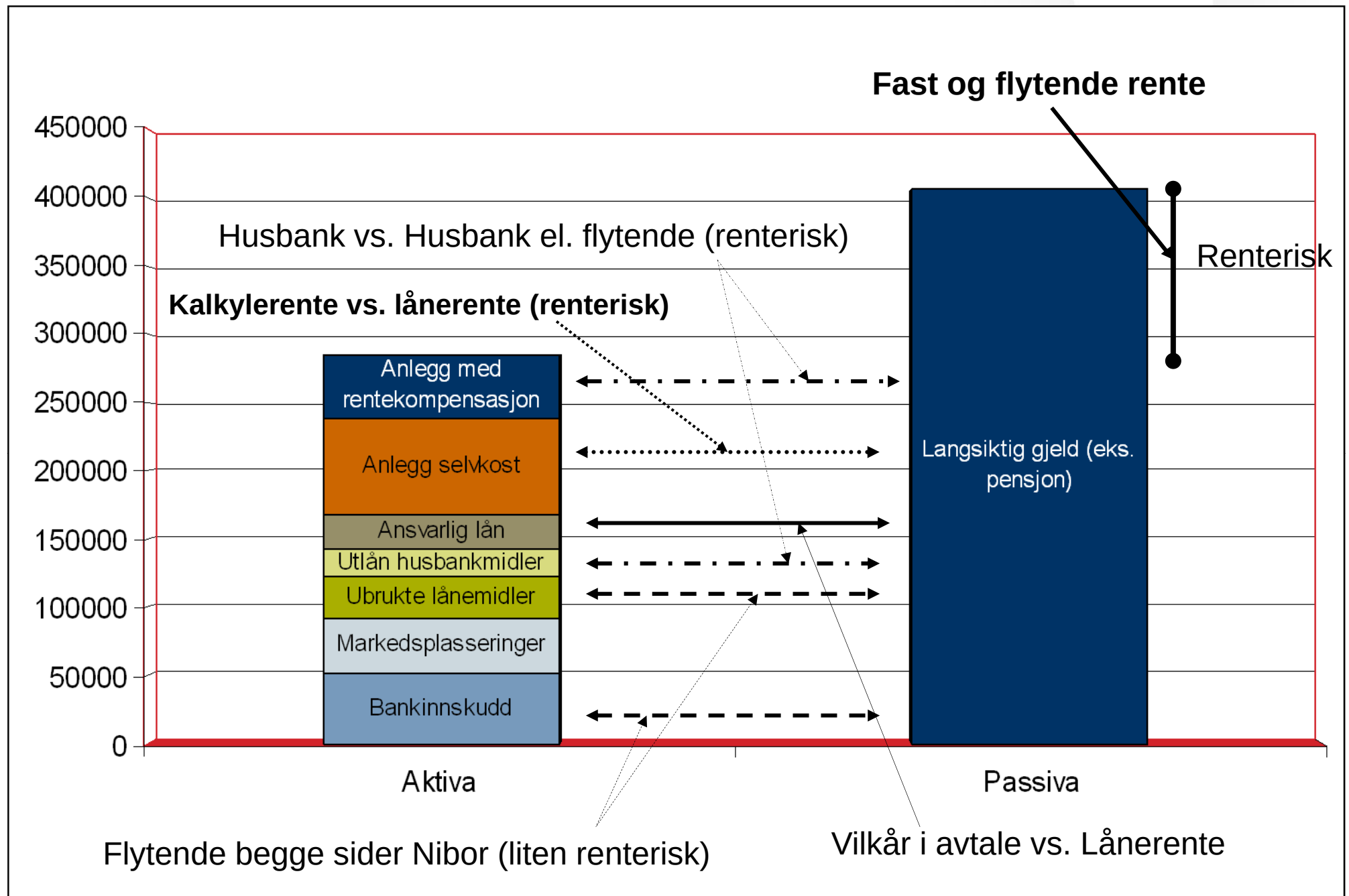
Renterisiko – hva er det?

- Konsekvenser for driftsresultat/tjenestetilbud som følge av:
- Svingninger i rentenivå
 - Norges banks styringsrente / Nibor (pengemarkedsrenta)/rentekurven
- Risikomåling = virkning av 1 % endring i rentene

Renterisk vurdert ut fra balansen

Rentekompensasjonsordninger

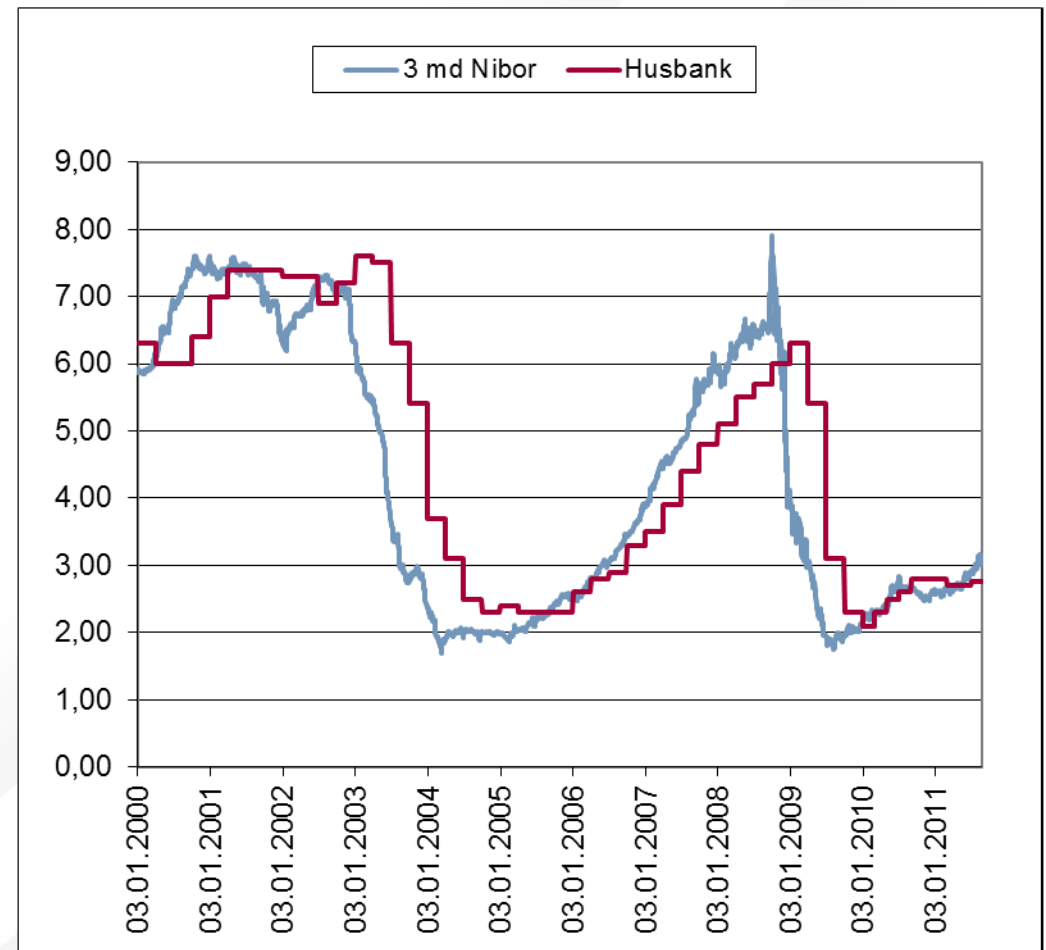
- Kommunene bygger gjeld, staten dekker rentene
- Samfunnsøkonomisk dyrere?
 - Kommunale lån dyrere enn statlige lån
 - Men, statens avkastning på oljefondet forventes høyere enn kommunale lånerenter.
- Lettere å holde budsjettbalansen/handlingsregelen i statsbudsjettet?

Kompensasjonsordninger	2006	2007	2008	2009	2010
Reform 97	1 600 000	1 333 333	1 066 667	800 000	533 333
Omsorg 1998-2002	11 483 333	10 600 000	9 716 667	8 833 333	7 950 000
Skole 2002	12 373 333	11 600 000	10 826 667	10 053 333	9 280 000
Skole/svømmehaller 2009	0	0	0	2 000 000	5 000 000
Sum kompensasjonsordninger	25 456 667	23 533 333	21 610 000	21 686 667	22 763 333

Kompensasjon til kirker holdt utenom

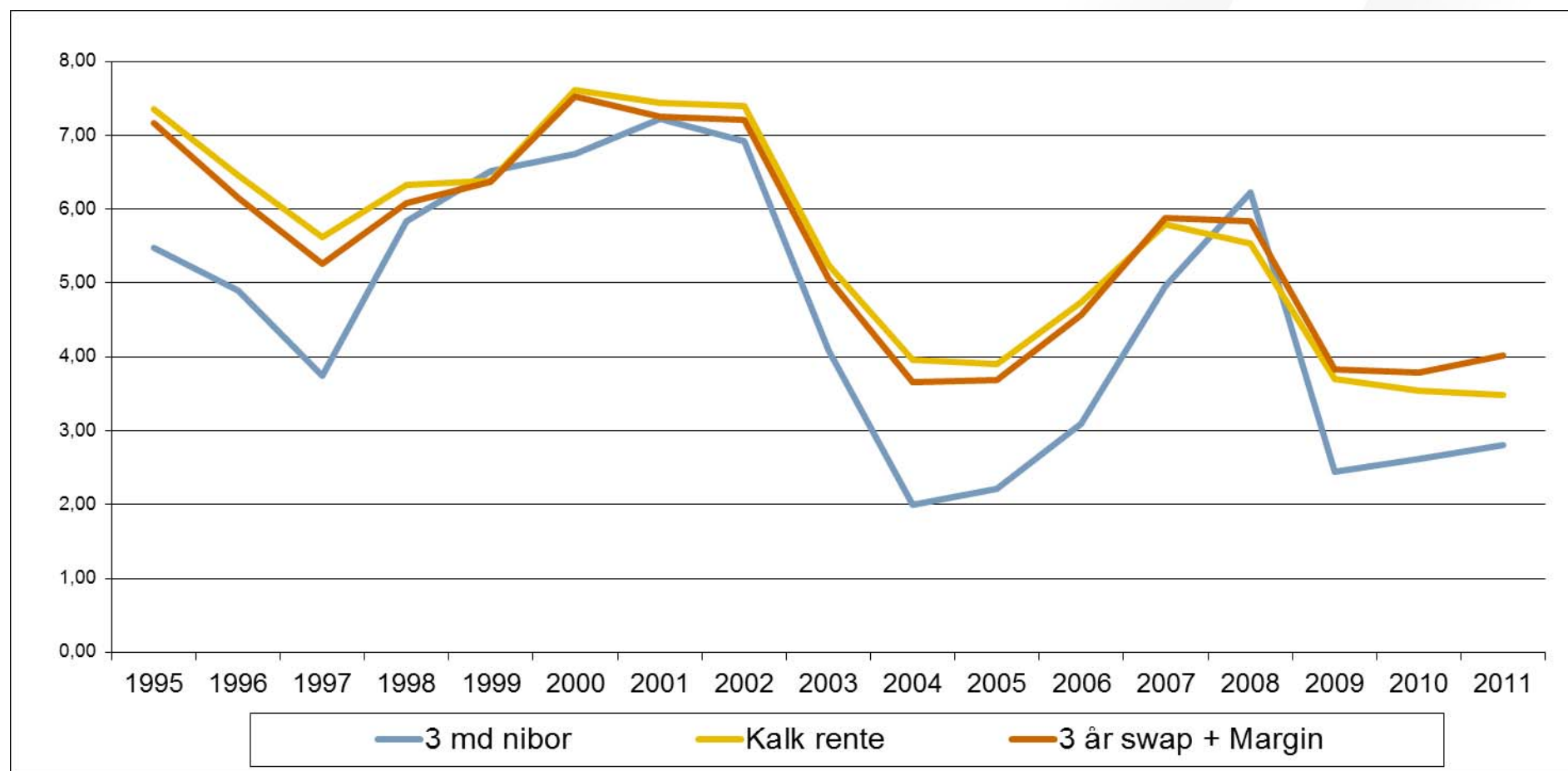
Husbankens renter

- Basert på statsrenter med påslag 0,5 %
- Observeres 2 måneder før de gjelder
- Historisk snitt ca 0,25 % over 3 md Nibor
 - Pr. 12. des. -0,32 %

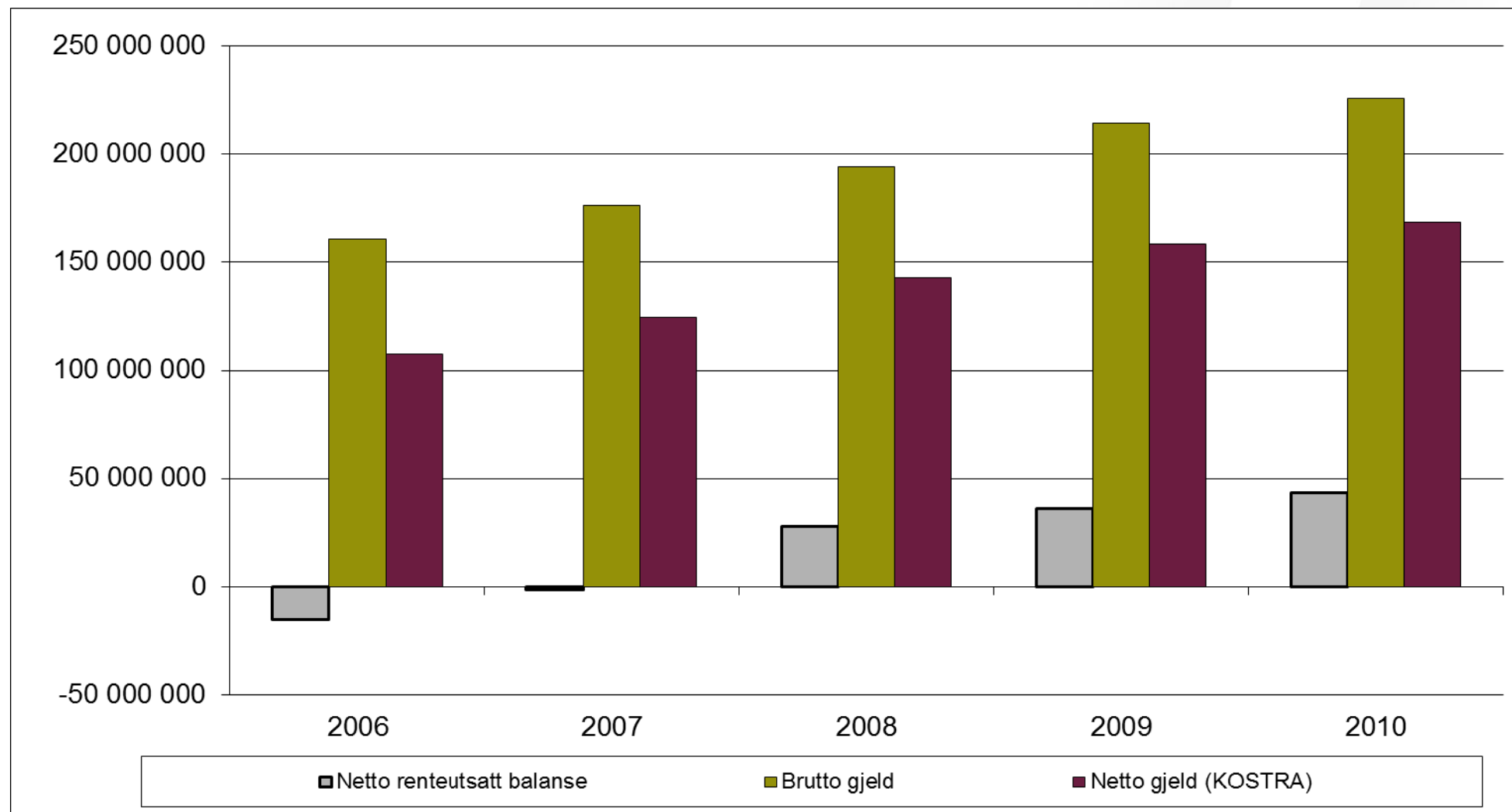

Kalkylerente selvkostområdene

- Kalkylerente gebyr = 3 års stat + 1 %

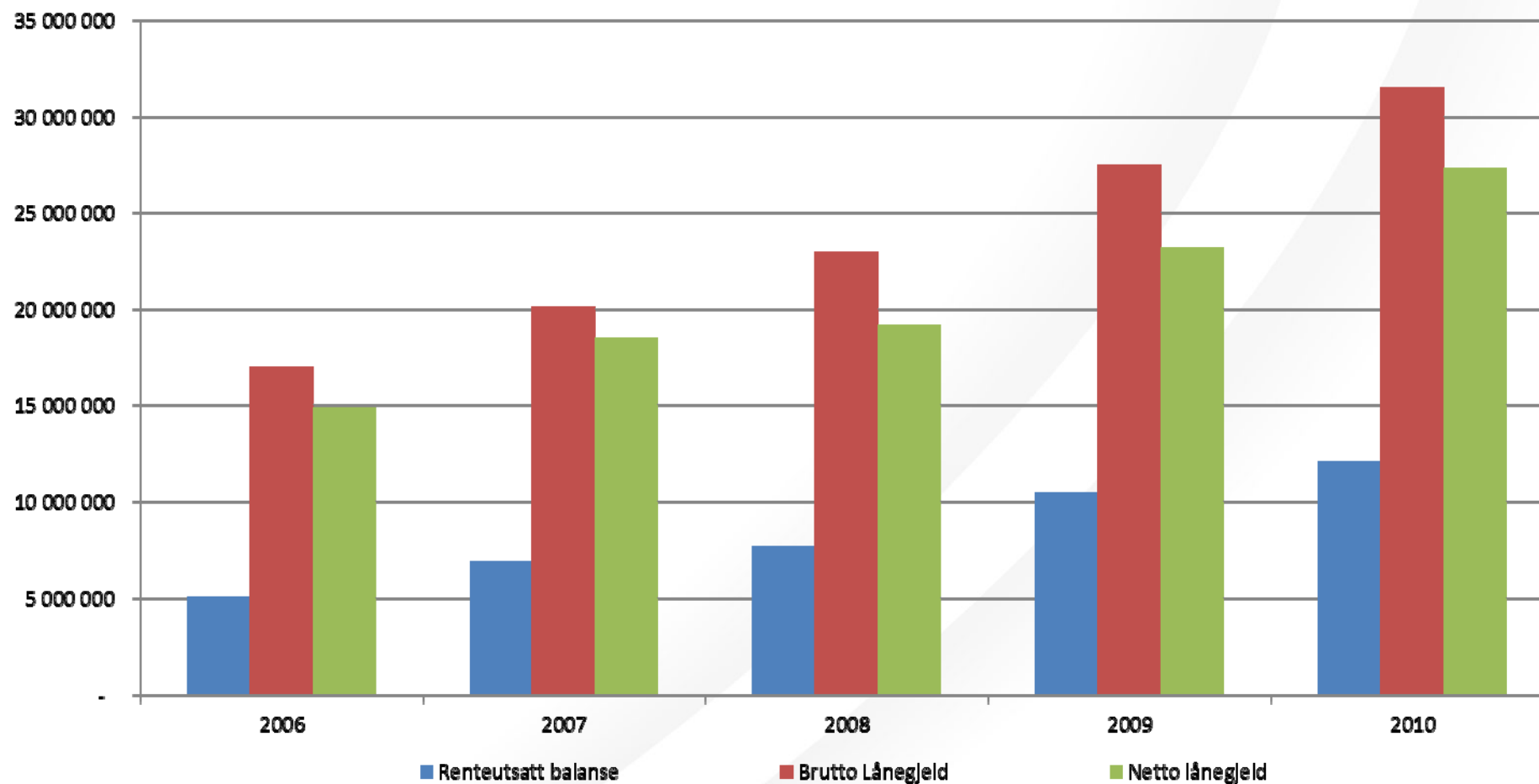

Kommunal renterisiko

Tall i hele 1.000,-

Fylkeskommunene

Økt renterisiko

- I 2007 var kommunene nesten rentenøytrale,
 - Fikk liten glede av rentenedgangen
 - Tar en med pensjon har nedgangen trolig medført tap
- Fylkeskommunene renteutsatt hele perioden
- Netto gjeld øker mer i % enn brutto gjeld
 - Aktiviteten med renteavkastning vokser mindre enn langsiktig gjeld
 - Investeringer pt. hovedsakelig i områder uten kompensasjon eller renteinntekt
 - Nedbetalingstiden øker
- Renterisikoen har økt vesentlig
 - Makrotall: Vekst i gjeldsindikator fra 2008 til 2010

– Brutto gjeld	16 %
– Netto gjeld	18 %
– Renteutsatt balanse	55 %

Kalkylerenten for selvkostområdene

”For kapitalintensive betalingstjenester vil valg av kalkylerente ha vesentlig betydning i selvkostkalkylen. Det er viktig at de fleste kommuner oppfatter den rente som fastsettes som norm for beregningene av finanskostnader som dekkende for de kostnader kommunen står overfor. På den annen side bør normrenten ikke settes så høyt at den dekker opp for manglende effektivitet i finansforvaltningen fra den enkelte kommunes side.”

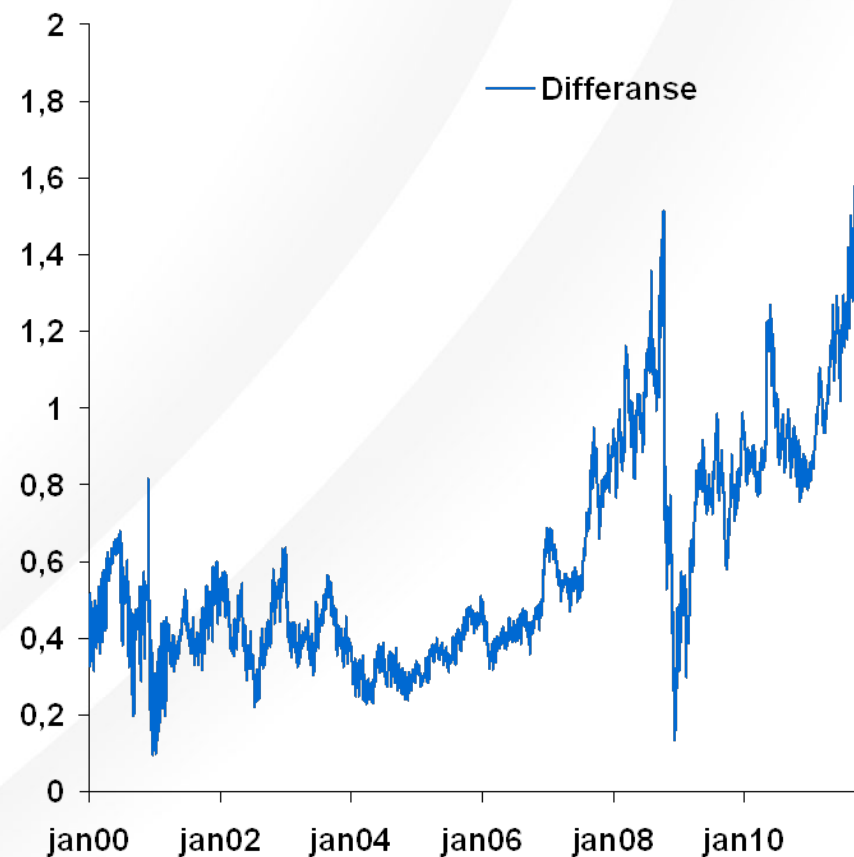
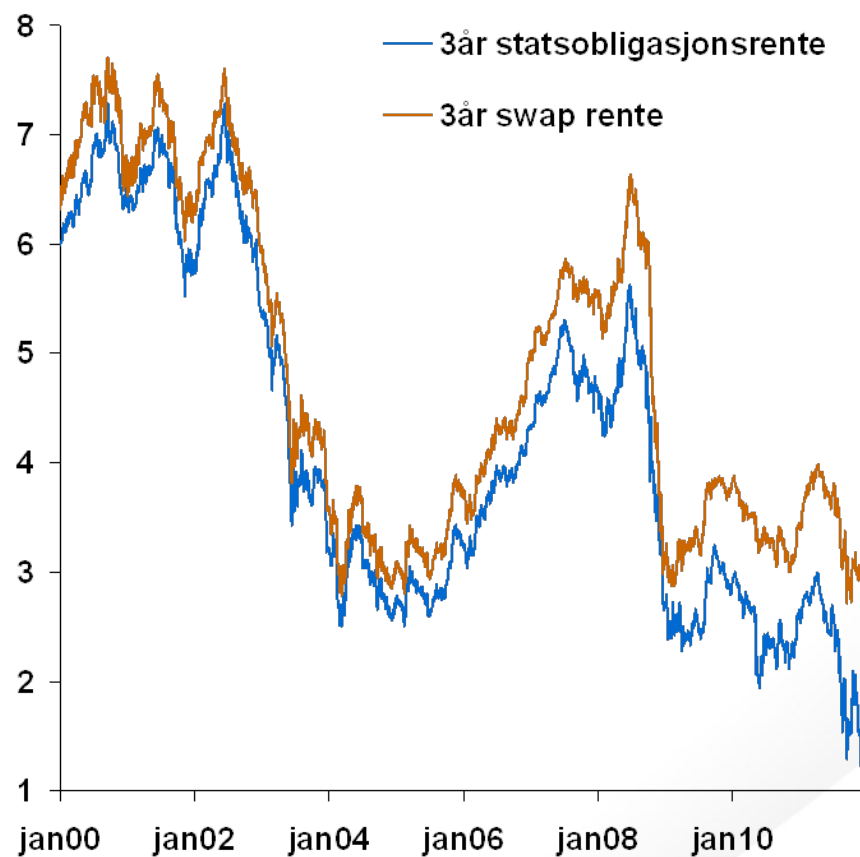
”Poenget i selvkostkalkyler er [...] at investeringer allerede er foretatt, og at kostnader i henhold til selvkostprinsippet skal dekkes ved brukerbetaling (gebyr)”

Det er ”rimelig å ta utgangspunkt i det finansmarked kommuner faktisk står overfor. Det bør nyttes en langsiktig plasseringsrente. Selvkostkalkyler vil vanskelig kunne oppdateres i løpet av året. Valg av kortsiktig rente i finansmarkedet vil gi tilfeldige utslag på selvkostkalkylen avhengig av tidspunkt for beregningen av denne. *Konkret anbefales det at kalkylerenten settes lik effektiv rente på norske statsobligasjoner med 3 års gjenstående løpetid (www.norges-bank.no, ”statistikk”, ”renter”). Kommuner vil kunne være avhengige av å lånefinansiere investeringer. For at alle kommuner skal kunne få inndekket merkostnader, skal det i kalkylerenten legges inn et tillegg på 1 prosentpoeng”.*

Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester H-2140,
Kommunal- og regionaldepartementet, Kommunalavdelingen, januar 2003

Rentemarkedet har endret seg siden den gang:

Etterspørsel etter norske statsobligasjoner gir lave statsobligasjonsrenter og stor forskjell til swaprenten

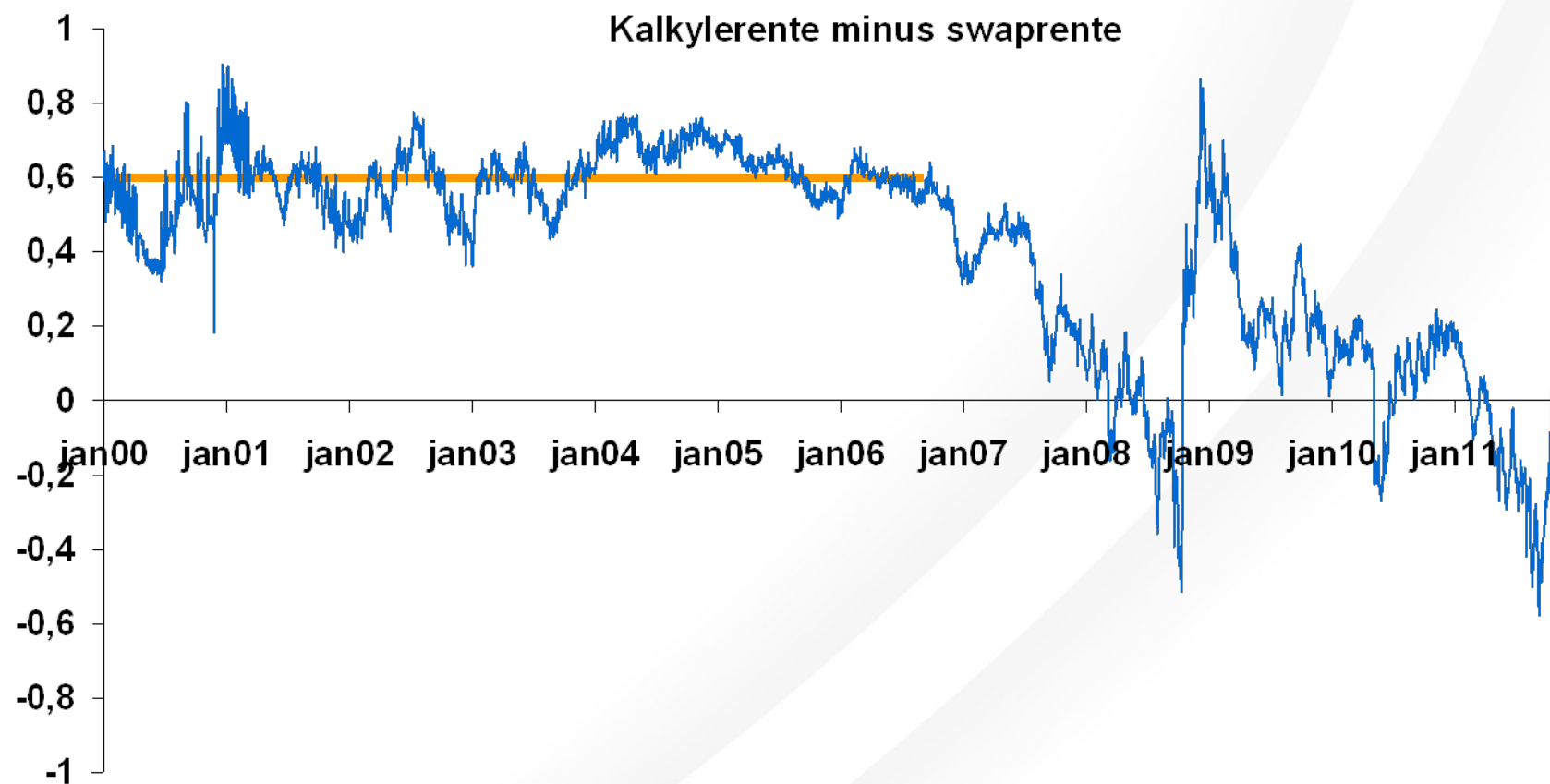

Kalkylerenten er ikke lengre ”dekkende for de kostnader kommunen står overfor”

Kalkylerenten ligger nå betydelig under swaprenten.

Kalkylerenten lå ca 0,6 prosentpoeng over swap renten

Hovedpunkter kalkylerenten

- **Kommunene kan ikke finansiere seg til samme vilkår som staten**
- **Finanskrisen og gjeldskrisen har forårsaket stor etterspørsel etter norske statsobligasjoner**
 - renten på disse har stupt relativt til andre renter i det norske markedet.
 - Kalkylerenten har falt dramatisk og mer enn kommunenes lånekostnader
 - Frie inntekter subsidierer pt. selvkostområdene
- **Kalkylerenten dekker ikke lengre kommunenes finansieringskostnader**
- **Ennå vanskeligere for IKS**
 - Kan måtte tilføres selskapskapital og likviditet

Forslag

- **Vi kan se to løsninger på denne problemstillingen**
 1. Kalkylerenten settes til 3 år statsobligasjonsrente + f.eks 2,2 prosentpoeng
 2. Kalkylerenten settes til 3 år swap rente + f.eks 0,6 prosentpoeng
- **Løsning 1. er ikke å anbefale**
 - forskjellen mellom statsobligasjonsrenten og swap renten har blitt svært ustabil
 - tillegget vil derfor sannsynligvis måtte justeres hyppig
- **Løsning 2. anbefales**
 - dekker kommunenes finansieringskostnader
 - stabilt beregningsgrunnlag

Tilpasning av finansreglement

- **Vurder aktiva og passivasiden samlet**
- **Rentevilkår tilpasset anleggene de finansierer**
 - Vilkår utlån husbank mot vilkår innlån husbank
 - Fast – fast, flytende - flytende
 - Ansvarlige lån – tilsvarende størrelse av lån på tilsvarende vilkår
 - Anlegg med rentekompensasjon (statlig del) – lån med flytende vilkår
 - VAR-anlegg – sikres mot 3 år glidende rente
 - Større utleieavtaler – sikres mot fast rente
- **Netto eksponering – blanding av flytende og faste renter**
 - Kombinasjon av aktiv og passiv tilpasning i forhold til rentemarkedet

Oppsummering

- **Rentefølsom gjeld økt de siste år**
 - Liten effekt av nedgang
 - Vesentlig større effekt dersom økning
- **Aktiva og passiva må ses sammen**
 - Mer komplisert
 - Lavere finansielle risikoer
- **Finansreglement**
 - Tilpasset egen kommune
 - Tilpasset egen balanse
 - Tilpasset regnskap, budsjett/økonomiplan
- **Kalkylerenten bør endres**

Takk for oppmerksomheten

Stein Kittelsen

Stein.kittelsen@nordea.com

Nordea Markets is the name of the Markets departments of Nordea Bank Norge ASA, Nordea Bank AB (publ), Nordea Bank Finland Plc and Nordea Bank Danmark A/S.

The information provided herein is intended for background information only and for the sole use of the intended recipient. The views and other information provided herein are the current views of Nordea Markets as of the date of this document and are subject to change without notice. This notice is not an exhaustive description of the described product or the risks related to it, and it should not be relied on as such, nor is it a substitute for the judgement of the recipient.

The information provided herein is not intended to constitute and does not constitute investment advice nor is the information intended as an offer or solicitation for the purchase or sale of any financial instrument. The information contained herein has no regard to the specific investment objectives, the financial situation or particular needs of any particular recipient. Relevant and specific professional advice should always be obtained before making any investment or credit decision. It is important to note that past performance is not indicative of future results.

Nordea Markets is not and does not purport to be an adviser as to legal, taxation, accounting or regulatory matters in any jurisdiction.

This document may not be reproduced, distributed or published for any purpose without the prior written consent from Nordea Markets.